¶ Quid ſit timoꝛ ⁊ quot modis dicatur et quibus conueniat. Capl'm. CCLXI.

Tercio dicendū eſt de timore quot modis accipit᷑. Et dicendū ꝙ tribꝫ modis. Uno em̄ mō ſumit᷑ ꝓ habitu vel actu cuiuſdā doni ſpūſſancti qđ inter ſepteꝫ numerat᷑. ⁊ ſic accipit᷑ Eſaie. xi. Repleſcet ſuꝑ eū ſpūs timoꝛis dei. Et in pſ̄. Iniciū ſapientie timoꝛ dn̄i. ⁊ ſic fuit in chꝛiſto ⁊ eſt in viris ſanctis et iuſtis. ⁊ ſic eſt in appetitu intellectiuo ſicut in ſubiecto. Scđo mō ſumitur ꝓ quodā habitu vel actu vicioſo q̇ opponit᷑ foꝛtitudini q̄ eſt virtus et ſic ponit᷑ a pħo. iij. ethicoꝝ. ⁊ hoc mō nō fuit in chꝛiſto. ⁊ ſic vocat᷑ illđ vicium p areſtotelē timiditas. Tercio mō accipit᷑ ꝓ quadā paſſione virtutis iraſcibilis q̄ conſurgit ex hoc ꝙ appetitus ſenſitiuus refugit aliq̇d inimicū vel malū appꝛehenſum. ⁊ ſi q̇dem ſit rōne regulatus erit debitus. et ſic fuit in chꝛiſto ⁊ in ſanctis. Si aūt nō ſit regulatus rōne. erit malus et ita nō fuit in chꝛiſto. Iſtis āt duobus modis ſꝑ timoꝛ eſt in appetitu ſenſitiuo. Nullo aūt mō timoꝛ ↄuenit deo niſi in perſona chꝛiſti modis p̄dictis. Timoꝛ autē ꝓut eſt paſſio cōuenit beatis eo mō q̊ dictū ē de ira

¶ Quot ſunt noīa paſſionū que ſunt in appetitu ſenſitiuo. Capl'm. CCLXII

Circa ſextū ↄcludo tria. Primū eſt. ꝙ ſicut in p̄dictis nominibꝫ paſſionū dictū eſt ꝙ trāſferunt᷑ ad actū ⁊ habitū appetitus intellectiui. ita etiā intelligendū ē de noībꝫ aliaꝝ paſſionū. ſicut pꝫ de amoꝛe ⁊ ſpe ⁊ ſic de alijs. ſolū tn̄ vt ſunt in appetitu ſenſitio dicunt᷑ paſſiones apud theologos. apud volūtatem aūt rōem aliā ſoꝛtiuntur. Unde dicuntur equiuoce hic ⁊ ibi.

¶ Quō in paſſionibꝫ eſt vel non eſt bonitas vel malicia. Capl'm. CCLXIII

Secunda ↄcluſio eſt. quō in paſſionibꝫ eſt bonitas vł malicia moꝛalis. ipē em̄ paſſiones appetitus ſenſitiui duplr̄ pn̄t ↄſiderari. Uno mō ſ̄m ſe ꝓut ſunt motus q̇dam irrationalis appetitus. Et ſic in eis nō ē bonitas vel malicia moꝛalis. Et qꝛ ſic ſunt in bꝛutis. ipa bꝛuta ꝑ eas nō dicunt᷑ bona vel mala. ſicut equus non dꝛ bonus vel malus moꝛaliter. Scđo pn̄t ↄſiderari ſ̄m ꝙ ſubiacent imperio rōnis ⁊ volūtatis et ſic in eis ē bonū ⁊ malū moꝛale. ꝓpinquioꝛ em̄ ē appetitꝰ ſenſitiuꝰ ipſi rōni ⁊ volūtati ꝙ̄ mēbꝛa exterioꝛa. q̊rum tn̄ motꝰ vel actus ſunt boni vel mali moꝛaliter ſ̄m ꝙ ſunt volūtarij. vn̄ multomagis ipē paſſiones ſ̄m ꝙ ſunt volūtatis pn̄t dici bone vel male moꝛalit᷑. Dicunt᷑ āt volūtarie vel ex eo ꝙ a volūtate ipoꝛtant᷑. vel ex eo ꝙ a volūtate nō ꝓhibent᷑. Tūc ergo paſſiones dicunt᷑ bone. qn̄ ſunt moderate recta rōe. male āt cū ſunt p̄ter moderamen rōnis vel contra.

¶ Quot ſunt paſſiones p̓ncipales ⁊ q̄ ⁊ ꝙ nō dicūtur cardinales ↄ̄ꝫuis dicantur p̓ncipales. Calm. CCLXIIII.

Tercia ↄcluſio eſt. ꝙ ſicut in v̓tutibꝫ moꝛalibꝫ ſunt q̄ttuoꝛ virtutes p̓ncipales. ita inter paſſiones aīe ponunt᷑ q̄ttuoꝛ p̓ncipales. ſcꝫ gaudiū ⁊ triſticia. ſpes ⁊ timoꝛ. Haꝝ āt due. ſcꝫ gaudiū ⁊ triſticia q̄ ſunt in ↄcupiſcibili. ꝓ tāto p̓ncipales dicunt᷑. qꝛ ſtꝫ cōpletiue ⁊ finales reſpectu oīm paſſionū ſimplr̄. vn̄ ad oēs paſſiōes ſequūt᷑. vt dꝛ. ij. ethico.

De quarta ſpecie qualitatis

Alie aūt due. ſcʒ ſpes ⁊ timor q̄ ſunt
in iraſcibili dicunt̄ ꝑncipales nō q̇dē
q̄ſi cōpletiue in eodē genere mot⁹ ap
petitiui ad aliqđ nā reſpectu boni in
cipit motus in amore ⁊ ꝓcedit in de
ſideriū ⁊ terminat̄ in ſpe. reſpectu āt
mali incipit in odio ⁊ ꝓcedit ad fugā
et terminat̄ in timore. ⁊ ſic in genere
motus appetitus ſunt termini aliaꝝ
paſſionū Solet aūt numer⁹ q̄ttuor
paſſionū ſumi ſm drām p̄ſentis ⁊ fu
turi. Motus eīn reſpicit futuꝝ. ſed
q̇es eſt in aliq̇ p̄ſenti. De bono ergo
p̄ſenti ē gaudiū. de malo aūt p̄ſenti ē
triſticia. De bono futuro ſpes. de
malo futuro timor Omnes aūt alie
paſſiones q̄ ſunt de bono ⁊ malo pre
ſenti vel futuro ad has reducunt̄ cō
pletiue. vñ ⁊ ab aliq̇bꝫ ꝑncipales di
cunt̄. qꝛ ſunt generales. Et ꝓpter h̄
Boetius in fini ꝑmi libri de ꝯſolatō
ne ſic eas enumerat. Gaudia pelle.
pelle timorē. ſpemqꝫ fugato. nec do/
lor aſſit. Quāuis aūt generales ⁊ ꝑn
cipales dici pñt. nō tñ cardinales di
cunt̄. qꝛ in eis nō inuenit̄ rō cardinis
et hoſtij ſicut in virtutibꝫ de q̇bꝫ tra/
ctatū ē. Per illas eīn virtutes eſt in
greſſus ⁊ introitus ad alias. q̄re ra/
tionē hñt cardinis ⁊ hoſtij. vñ ⁊ car
dinales dicunt̄. Sʒ ꝑ has paſſiones
nō venit̄ ad alias. imo ꝑ alias ꝑuenit̄
ad iſtas. qꝛ alie ad has terminant̄. ⁊
iſte ad alias ꝯſequunt̄. vt dictū ē. vñ
carent rōne cardinis ⁊ hoſtij. ⁊ ꝑ cō
ſequens q̄uis generales ⁊ ꝑncipa/
les. nō tamen cardinales poſſunt ꝓ
prie nuncupari.

¶ De nominibꝫ ꝑtinentibꝫ ad quartā ſpeciē qualitatis Et ꝑmo q̇d īportetur noīe forme et figure. Caplm̄. CLXV.

Quantū ad quartā ſpēm q̄li
tatis videnda ſunt quattuor
Primo quō noīatur ⁊ q̇bus
cōueniat Ad qđ dicēdū. ꝙ nominat̄
forma vel figura circa hoc aliq̇d con
ſtans. Hec aūt qualitas ſm hāc ſpe
ciem nō inuenit̄ niſi in ſubſtātia cor/
porea. Vñ ſm Areſtotelē hec ſpēs
cōſeq̇tur formā ſubſtantialē in omni
ſuba corporea Vñ ſicut ſubſtātie cor
poree differunt ſm diuerſas formas
ſubſtātiales. ita differunt ſm diuer/
ſas formas ⁊ figuras accidentales.
Vñ quoꝝ ē forma vna ſubſtantialis
in cōmuni. ē vna forma ⁊ figura acci
dentalis in cōmuni tam in toto q̄ʒ in
oībus mēbris. ſicut hoīs cuiuſlibet ē
vna forma ſubſtātialis in cōmuni. ⁊
ſimilr̄ vna forma ⁊ figura accidētalis
et mēbroꝝ diſpoſitō in cōmuni. equi
et aſini ſimilr̄. ⁊ ſic de alijs. Et ſic for
ma ⁊ figura nō differūt niſi ſm ter/
minatōem vel modū terminatōnis
q̄ʒtitatꝫ ſm lineamēta corporee ſube
et in hoc ꝯueniūt tā forma q̄ʒ figura.

¶ Quō differūt forma et fi/
gura. Caplm̄. CLXVI

Secundo videndū ē quō dif
ferūt forma ⁊ figura. Et di/
cendū ꝙ idē ſunt realiter. ſʒ
differūt rōne ſm diuerſam ꝯſidera/
tionē. qꝛ ꝓut modus terminatōnis
lineamentoꝝ in corꝑe refert̄ ad intra
ad formā ſubſtantialē. ſcʒ q̄ tam in to
to q̄ʒ in partibꝫ ē cā qualiter totū cor
pus vel hoc menbrū vel illud ſic vl̄
ſic format̄. vocatur ⁊ dr̄ forma. ſʒ ſm
ꝙ ad ipaʒ quātitatē refert̄ extra in q̄
fundat̄ talis modus terminatōis. ſic
vocatur figura.

¶ Quot modis dr̄ tā forma q̄ʒ figura. Caplm̄. CLXVII

Tercio videndum eſt quō dr̄
vnūqđqꝫ. Et ꝑmo dicendū
ꝙ figura dr̄ triplr̄. Vno mō
ſm ꝙ eſt quātitas terminata. ⁊ ſic ꝑ
tinet ad genus quātitatis ꝯtinue. et
ſic nō accipitur hic. Alio mō ꝓut dr̄

qualitatē reſultātem ex terminatōne
quātitatiua. ⁊ ſic eſt q̄litas ad quar-
tam ſpeciem ꝑtinens. Tercio modo
ꝓut eſt figura alicuius rei in cuꝰ ſi-
gnum ponitur. ſicut patet de imagi-
nibus ⁊ figuris que fiūt ad aliquas
res rep̄ſentandas. ideo ſic figura ac
cepta ꝓ ſigno vel imagine rep̄ſentati
ua alicuius nō ꝑtinet ad genus qua
litatis. ſed cum dicat reſpectum ad
genus relatōnis ꝑtinet. Scd̄o vidē-
dum eſt de forma. et dicendū ꝙ for
ma vno modo dr̄ pars compoſiti. vt
forma ſubſtantialis q̄ ē actꝰ ⁊ dans
eſſe ſubſtantiale ⁊ ſimpliciter ⁊ hec
vocatur forma partis Aliquādo ca-
pitur in cōparatōne ad formam to-
tius de qua ſtatim dicetur. ⁊ ſic dicit̄
dans eſſe ſubſtātiale homini forma
ſubſtātialis ſcʒ aīa ⁊ ſic de aliīs. ⁊ ta
lis forma eſt in genere ſubſtātie ſicut
pars. Scd̄o mō dr̄ forma actus non
dans eſſe ſubale. ſʒ habens eſſe ſuba-
le. nec eſt cōpoſitū ex duobꝫ ſaltē ꝑn-
cipiīs ſubſtātialibꝫ. Et illo mō dr̄ for
ma ꝑ abſtractōem a materia. vt ange
li ⁊ deus. ⁊ tales forme ſunt in gene-
re ſubſtantie quantū ad angelos. de
us aūt eſt extra genus. Tercio mo-
do dr̄ forma ipa natura rei q̄ ꝯſidera
tur abſq̄ ꝯditionibꝫ materialibꝫ indi
uiduantibꝫ ⁊ generaliter reſpectu cu
iuſlibet rei natura ⁊ ſubſtātia impor-
tata ꝑ definitōem. ⁊ hec vocatur for
ma totius. ⁊ hec forma eſt in genere
illo in quo eſt illud cuius eſt forma
ſiue ꝑtineat ad genꝰ ſubſtātie ſiue cu
iuſcunq̄ accidentis. ⁊ hec forma dici
tur forma totius in cōparatōne ad
formam partis ꝑmo modo dictam.
vnde ſicut anima ſic ꝑmo modo dicit̄
forma partis. ita natura importata ꝑ
definitōnem. ſcʒ humanitas dicitur
forma totius Quarto modo dicitur
forma de actu. q̄ nō dat eſſe ſimplr̄ ſʒ
ſm̄ quid. ⁊ hec forma eſt qd̄cūq̄ ac-
cidens. Eſt tn̄ duplex modus acci-
dentiū. qꝛ quedam dicunt̄ intentiona
lia. ⁊ de talibꝫ accidentibꝫ dr̄ etiā no
men forme. Vn̄ ſpecies in medio et
in intellectu ⁊ in ſenſu forme dicūtur
ſʒ intentionales. ⁊ tales forme perti-
nent quantū credo ad primam ſpēm
qualitatis. Alius modus accidētiū
eſt. qꝛ ſunt realia. ⁊ ſic oīe accidens
forma vocatur. ⁊ ſic eſt nomē cōmu-
ne oībus accidentibꝫ Sʒ qd̄dā acci
dens eſt. ſcʒ quātitas quam ꝯſeq̄tur
modus q̄dam ex ſua terminatōne q̄
ſubiectum terminat. ⁊ talis modus
vocatur forma. ⁊ pertinet ad quartā
ſpeciem qualitatis.

¶ Quō forma et figura per-
tinēt ad diuerſas ſpecies qua-
litatis. Cap. CLXVIII.

Quarto videndū eſt quō for
ma ⁊ figura ꝑtinēt ad diuer-
ſas ſpēs q̄litatis. Et dicēdū
eſt ꝙ etiā ipa forma ⁊ figura aliq̄ mō
ſunt diſpōnes ipius ſube. Diſpoſi-
tio aūt ordinē quendā importat. vn̄
nō dr̄ aliq̄d diſponi ꝑ q̄litates niſi in
ordine ad aliud. Et iō diſpoſitōi ſim
pliciter ꝯſiderate addat̄ rō huius ꝙ
dico bn̄ vel male qd̄ ꝑtinet ad rōem
habitus q̄ eſt in ꝑma ſpecie q̄litatis.
oportet ꝙ tunc diſpoſitio qua bene
vel male dr̄ aliq̄d diſponi. attēdatur
ſm̄ ordinē ad naturā rei ſm̄ ſcʒ ꝙ ta-
lis diſpoſitio ē ſibi ꝯueniens. ⁊ tūc dr̄
bn̄ diſponi. vel diſcōueniens ⁊ tūc dr̄
male diſponi. vn̄ ex hoc ipe figure ſtꝫ
forme de quarta ſpecie qualitatis. ⁊
paſſibiles qualitates de tercia. ꝓut
ꝯſiderant̄ vt ꝯuenientes vel diſcōue
nientes nature rei ꝑtinent ad habi-
tus vel diſpoſitōnes q̄ ſunt in ꝑma
ſpē qualitatis. Nā figura ⁊ color na-
ture rei ꝯuenientes ꝑtinent ad pul-
critudinē q̄ ē habitus vel diſpoſitio
in ꝑma ſpē q̄litatis. Calor aūt ⁊ fri-

gus ſm ꝙ ꝯueniūt nature rei ꝑtinēt
ad ſanitatē. ꝛ hoc mō caliditas ꝛ fri
giditas ponunt̃ a pħo in ꝑma ſpē q̄
litatis Et hoc expreſſe ponit doctor
cõmunis ꝑma ſcđe. q. xlix. arti. ij. in
ſolutõe ꝑmi argumenti. Et hec quā
tum ad genꝰ q̄litatis dicta ſufficiāt.

¶ De relatione ꝛ relatiuo.
Capłm. CLXIX

Modo dicendū eſt de ꝑtinen
tibꝫ ad genus relatõnis. Et
ꝑmo dicendū ē de relatiuis.
Secundo de relatione. aliud enim
eſt relatiuū ꝛ aliud reletio. Quantū
ergo ad relatiuum dicenda ſunt ſex.
Primū eſt in quo differt relatiuū a
relatõne. Scđm eſt q̇d eſt relatm̄ de
finitiue. ꝛ quō intelligit̃ illa definitio
Areſtote. poſita in p̄dicamētis Ter
cio quō relatiuū reſpectiuū ꝛ ad ali/
quid dicunt eandem rem ꝛ quō diffe
runt ab abſoluto. ꝛ qualiter ſe habēt
ad inuicem. Quartū eſt quō relatia
diſtinguunt̃ ꝑ dici ꝛ eſſe. Quintū eſt
quō diſtinguunt̃ ꝑ ſuppoſitõem. ꝑ ſu
prapoſitõem ꝛ eq̇parantiā. Sextuꝫ
quot ſunt modi relatiuoꝝ in diuinis

¶ Quō differūt relatiuū et relatio
Capłm. CLXX

Quantū ad ꝑmū quō diffe/
runt relatiuū ꝛ relatio. Sci/
endū ꝙ relatm̄ eſt ꝯcretum.
relatio eſt abſtractū. ꝛ habent ſe ad
inuicē ſicut albū ꝛ albedo. Et ideo ſi
cut albū importat rem albam ꝛ ip/
ſam albedinem. ꝛ albedo đt ſolā for/
mam ꝛ ſolā qualitatē que habetur.
ita relatiuū dicitur illud quod habet
reſpectum ad alteꝝ. ſed relatio dicit̃
ipſe reſpectus p̄ciſe formaliter habi/
tus ab illo quod eſt relatiuum.

¶ Quomodo differunt re/latiuum reſpectiuū ꝛ ad aliq̇d.
Capłm. CLXXI

Quantum ad ſcđm ſciendūꝫ
ꝙ relatiuum diuiditur con/
tra abſolutum. Abſolutum
aūt dicitur quod ab omni alio eſt ſo
lutum. ſic tali ſolutõne ꝙ non habet
reſpectum ad aliud. Et ideo per op
poſitum illud dicitur relatiuum qđ
importat ꝛ habet reſpectuꝫ ad aliud
propter quod dicitur relatiuum. Di
citur etiam reſpectiuum. in quo ſcꝫ
reſpectiuo fit aliqua maior expreſſio
ipſius reſpectus q̄ꝫ in nomine relati/
ui. Et quia reſpectus importatur ꝑ
hanc prepoſitõnem ad. ꝛ hoc quod
dico aliquid ipſam terminat. idcir/
co relatiua vocantur hoc nomine ad
aliquid. Hoc em̄ quod dico aliquid
dicit ꝛ ſignificat eſſentiā. cum ſit neu
tri generis. ꝛ importat terminum re
ſpectus ꝛ dependentie. cum ſit accu/
ſatiui caſus qui eſt maxime determi/
natiuus. Hec etiam prepoſito ad. im
portat quendam reſpectum ꝛ quan/
dam dependentiam. Iſtam aūt du/
plicem naturam habent relatiua. ſcꝫ
naturam terminantis quantum ad
oppoſitum relatiuum. ꝛ dependen/
tis quantum ad ſeipſum. Et iō ma/
gis explicite tangitur natura rela/
tiuoꝝ cum reſpectiua dicūtur. q̄ꝫ cū
ſimplici noīe relatiua appellant̃. Sed
cū dicunt̃ ad aliq̇d tunc expreſſius ꝛ
explicatius exꝑmunt̃. Et ſic patet ꝙ
idē ſunt ꝛ idē importāt relatm̄ reſpe
ctiuū ꝛ ad aliq̇d. ſꝫ reſpectm̄ explicat
exp̄ſſiꝰ q̄ꝫ relatm̄. ꝛ ad aliq̇d exp̄ſſiꝰ
vtroqꝫ. ꝓpter qđ Areſtote. nō noīe
reſpectiui vł relatiui. ſꝫ noīe ad aliq̇d
relatiua definit in libro p̄dicamētoꝝ

¶ Quid ſit relatiuū defini/tiue. ꝛ quō ītelligitur definitio Areſto. de eo.
Ca. CLXXII

Quantū ad tercium viden/
dum eſt quid ſit relatiuū ſm
illā definitõnem Et dđm ꝙ

Areſtotelis in libro predicamentoꝝ definit relatiua. dicens. ꝙ ad aliquid ſunt q̄cunq̃ hoc ip̄m qđ ſunt alioꝝ dicunt̄ eē. vł quōlibet aliter ad aliud. Hec definitio ſic declaratur. qꝛ ipſa relatiua vocat ad aliquid ratōne immediate p̄dicta. quaſi dicat ad aliq̇d id eſt ip̄a relatiua ſunt talia ꝙ ipſa h̄ ipſuꝫ qđ ſunt alioꝝ dicunt̄. id eſt ip̄a relatiua inquantū relatiua ſunt. reſpectum ꝛ habitudinē ſeu depēdentiam habent ad alia reſpectu quoꝝ relatiua ſunt. In hoc aūt ꝙ d' alioꝝ notantur duo. vnum eſt ꝙ relatio oportet ꝙ ſit inter duo. ꝛ ꝑ ꝯſequēs relatm̄ eſt ad alteꝝ extremū ꝛ nō ad ſeip̄m. Vn̄ oportet eſſe duo extrema diſtincta ip̄a relatiua. vel ſm̄ rem. vt in relatōe reali. vt patꝫ de patre ꝛ filio. Vel ſm̄ rōnem. vt ptꝫ in relatōe rōnis q̄ꝫtum ad relatōem identitat̄ in qua idē refert̄ ad ſeip̄m In qua nō ſunt duo extrema, ſm rem ſed ſm̄ ratione. inq̄ꝫtum intellectus vno termino vtitur vt duobꝫ dicendo. idē eidē idē Scđo notatur. ꝙ cū hoc qđ dico aliorum ſit caſus genitiui. ꝙ relatiua poſſunt referri in habitudine genitiui caſus. vt dicendo. pater filij pater vel poſſunt etiā referri in habitudine ablatiui caſus. vt dicendo maius minore maius. vel alioꝝ caſuum. Et quantum ad hoc ſubdit̄ in definitōe vel quōlibet aliter ad aliud. id eſt nō ſolū alioꝝ dicunt̄ id eſt referuntur in habitudine alioꝝ. id ē genitiui caſus. ſed etiā quōlibet aliter qđlibet refert̄ ad aliud. id eſt indifferēter ſm habitudinē alioꝝ caſuum.

¶ Quō relatiua diſtinguuntur ſm̄ dici ꝛ eē. Ca. CLXXIII

Quantū ad quartū dicendū ꝙ relatiuoꝝ eſt talis diſtinctio. ꝙ quedam ſunt relatia ſm dici. quedam ſm eſſe. Relatiua ſm dici dicūtur ſm accidens. Relatiua ſm eſſe dicūtur relatiua ſm ſe. Relatiua ergo ſm eſſe ꝛ per ſe dicuntur illa que quantū ad ſui eſſentiam vel quantum ad illud qđ p̄mo ſcat̄ per nomen. ſunt in p̄dicamento relationis. vt duplum. triplum. ꝛ huiuſmodi. Vel illa que directe in formali ſcato important relatōnes. qđ idē eſt. ſicut pater ꝛ filius important relationes paternitatis ꝛ filiatōis Relatiua ſm dici ꝛ ſm accidens dicunt̄ que quantū ad ſui eſſentiam. ꝛ q̄ꝫtuꝫ ad id quod p̄mo ſcatur per nomen nō dicunt niſi fundamentū relatōis. et ſic ſunt in alio p̄dicamento Quantum aūt ad reſpectū quem importāt nō aūt in formali ſcato ſunt in genere relatōnis. ſicut patet de ſcientia q̄ quantum ad formale importatum ꝑ nomen eſt in p̄ma ſpecie qualitatis. tamen quia refertur ad ſcibile tanq̄ꝫ ad correlatiuū eſt in genere relatōis Hec aūt diſtinctio nō debet poni. q̄ꝫuis eam aliqui poſuerunt. in relatōe ſicut ponitur in relatiuis. Nō em̄ eſt quedam relatio ſm eſſe. ꝛ quedā ſm̄ dici. ſicut eſt quoddā relatiuū ſm dici. ꝛ quoddām ſm eſſe Omnis em̄ relatio ſm eſſe eſt relatio rei vel rationis. ꝛ nulla ſm dici

¶ Quō relatiua diſtinguūtur in relatiua ſuppoſitōis ſuprapoſitōnis ꝛ equiparantie. Capłm. CLXXIIII

Quantū ad quintū eſt ſciendum ꝙ relatiuoꝝ eſt talis diſtinctio. quia quedam ſunt relatiua ſuprapoſitōnis. quedam ſuppoſitōis quedam eq̇parātie. Relatiua ſuprapoſitōnis dicuntur que aliquid maius ex ſuo nomine important. ꝛ ſic relatiuum ſuprapoſitōnis dicitur dominus reſpectu ſerui. duplum reſpectu dimidij. Relatiua aūt ſuppōnis

dicunť ꝙ aliquā minoꝛitatē ⁊ inferio/
ritatē impoꝛtant. vt ſeruus reſpectu
domini. dimidiū reſpectu dupli Re
latiua equiparantie dicūtur ꝙ nulla3
ſuperioꝛitatem vel inferioꝛitatem vł
minoꝛitatem impoꝛtant vt in relati/
uis ſimilis ⁊ equalis. ⁊ huiuſmodi.
qꝛ ſimile referť ad ſimile. ⁊ equale ad
equale quadam equiparātia vel equi
polentia.

Quot ſtꝫ modi relationis in diuinis Capłm. CLXXV

Quantū ad ſextum penultimū
quot ſunt modi relatiuoꝛū ⁊
nominū relatiue ſignificātiū
in diuinis Dicendū ꝙ quattuoꝛ Eſt
eñ relatiuū pꝛopꝛijſſime qđ ſm ſuū3
nomen ad aliquid refertur. vt pater.
Aliud eſt relatiuum qđ conſequiť vel
cauſat relatiōem. vt generatio ⁊ gene
rans Aliud aūt quod implicite clau/
dit in ſe relatōnem. ſicut trinitas que
includit in ſe perſonas relatiōe diſtin
ctas. ⁊ hoc nomē perſona includit re/
lationē diſtinguentē Aliud aū t dꝛ re
latiuū inquantū ꝓ relatiuo poniť vt
hoc nomen deus

De relatione Ca. CLXXVI

Nunc ſecūdo dicendū de rela
tione que foꝛmaliter impoꝛ/
tat pꝛeciſe ⁊ pꝛincipaliter ip
ſum relatiuū. Circa quam videnda
ſunt. xi. Pꝛimo quot ſunt genera rela
tionū foꝛmaliter acceptarū Secūdo
quid eſt relatio realis ⁊ rationis Ter
tio quomodo diſtinguūtur relatiōes
reales in comparatione ad ſua funda
menta. Quarto de his que cōueniūt
relationi vt ad diuerſa comparatur.
Quinto que requirūť ad relatōnem
realem Sexto quid requiriť ad rela/
tionem realem. ita ꝙ ſit realis ex par
te vtriuſqꝫ termini Septimo ꝙ inter
duo extrema relatiua nō eſt vnica re
latio ſed due. Octauo ꝙ relatio pōt
eſſe inter duo extrema realia nō rea/
lis. ⁊ nō poteſt eſſe realis niſi habeat
duo extrema realia Nono quot mo/
dis contingit relationem eſſe realem
Decimo quomodo differat relatio a
ſuo fundamento. Undecimo quot
modis cōtingit eſſe relationē rōnis.

¶ Oꝫ genera relationū foꝛmali/
ter acceptarū ſtꝫ duo. ſ. realis ⁊ rōis

Quantū ergo ad pꝛimum quot
ſunt modi relationū ſiue gene/
ra reſpectu ſuiipaꝝ foꝛmaliter acce/
ptarū Dicendū ꝙ duo in genere. qꝛ
relationū alie ſunt reales. alie ratōis
Relationū aūt realium hec eſt diſtin
ctio. qꝛ ꝙdam relatōnes reales habēt
coꝛreſpondētem realem relationem
in oppoſito termino ſicut relatio pa/
ternitatis habet relationem realem
coꝛreſpondētem in filio. ſcꝫ filiationē
Unū ſicut pater paternitate realiter
referť ad filiū. ita filius filiatione ad
patrem Alie aūt ſunt relationes rea
les ꝙ non habent oppoſitam relationē
realem coꝛreſpondentem in oppoſito
termino. ſed ſolū rationis. ſicut ſcien/
tia refertur ad ſcibile realiter. ſed nō
reſpondet ſibi relatio realiter ex par/
te ſcibilis. ſed ſolū ratōnis Unde re
latione rationis ſcibile refertur ad ſci
entiam ⁊ nō relatione reali. Rela/
tio aūt ratōnis ſimiliter diſtinguitur
qꝛ ꝙdam ſunt relationes rationis. ꝙ
habēt relationē coꝛreſpondentem in
oppoſito termino ratōnis tantū ſicut
relatio ꝙ eſt inter duo entia rationis
qꝛ ſicut vnū ens rationis refertur re/
latione ratōnis ad alteꝝ ita aliꝗd ad
illud Alie aūt ſunt relatiōes ratōnis
ꝙ habent oppoſitam relatiōem reale3
in oppoſito termino ſicut dictū eſt de
ſcibili. ꝙ relatiōe rationis refertur ad
ſcientiā. ſed ſcientia realiter referť ad
ſcibile Et hoc modo deus refertur
ad creaturā relatiōe rationis. Sed

creatura relatione reali ad ip̄m Et iſte modus eſt conueniens relationi reali ⁊ relationi rationis. vnde eſt quaſi medius quantum ad correſpondentiam

Quid ſit ralatio realis et relatio ratōis Ca. CLXXVII

Quantū ad ſecundū vidēdū ē quid ſit relatio realis. et q̄d relatio rationis Ad q̄ḋ dicē dum relatio realis eſt qua aliq̄d habet reſpectuꝫ realem in rerum natura ad aliquid aliud circumſcripto omni actu intellectus ⁊ rationis Vnde dato ꝙ nō eſſet aliquis intellectus conferens ⁊ comparans patrem ad filiū vel filiū ad patrem. adhuc eſſet realis reſpectus in patre ad filium ⁊ ecōtra. ⁊ ideo vtraqꝫ eſt relatō realis Relatio aūt rationis dicit̄ reſpectus qui nō eſt in re extra ad aliud realiter ſed tota habitudo illa inter duos eſt reſpectus vnius rei ad aliam ſm intellectū ſolū comparantem ⁊ cōferentem ſub quadā habitudine vnam rem ad aliam Et hoc modo eſt talis reſpectꝰ in ſcibili reſpectu ſcientie. niſi em̄ eēt intellectus comparans ſcibile ad ſciētiam nullus eſſet reſpectꝰ ſcibilis ad ſcientiam Vnde dicitur relatio ratōnis. quia eſt a ratione ꝑ priuationem vel negationem vlterioris realitatis Et hoc ſiue ſit reſpectu vtriuſqꝫ termini quantū ad illas relationes ſibi mutuo correſpondētes in eſſentia rei vel rationis Siue ſit ex parte alterꝰ termini ſolū quantū ad illas que habent correſpondētes relationes reales in altero termino alterius modi.

¶ Quot ſunt fundamenta in genere relationis realis ⁊ quot modi relationum ſm ea Capl'm. CLXXVIII

Quantū ad tercium ſcꝫ quot modi ſunt relationū in comparatione ad fundamentum in quo fundat̄ talis reſpectus. dicendum ꝙ quinqꝫ. quia quedā relatōnes ſunt q̄ fundantur ſuꝑ ſubſtantiam. quedam ſuꝑ q̄ntitatem. quedam ſuꝑ qualitatē quedam ſuꝑ ꝑtinentibus ad actionem ⁊ paſſionem. quedam ſuꝑ rebus menſurātibus ⁊ rebꝫ mēſuratis. Quod relatio immediate fundetur ſuꝑ ſubſtantiam negat̄ ab aliquibus ſed credo veriorem opinionem illam ꝙ immediate fundet̄ relatio ſuꝑ ſubſtantiam Vnde ita eſt ſortes ſimilis platoni. quantū ad animam rationalem ſicut ſm albedinem Et iſte eſt primus modus relationū. Patet aūt ꝙ in diuinis relatō immediate fundat̄ ſuper ſubſtantiam. q̄uis ſit diſputabile de creaturis In diuinis aūt relatio manet ſm propriū genus. ⁊ ideo oportꝫ ponere vnū modū relationis que fundatur in ſubſtantia. iſtū aūt modum ꝓhus expreſſe nō ponit Scḋus modus eſt relationū que fundant̄ ſuper quantitatem ſicut refert̄ duplum ad dimidium. ⁊ ſic de alijs Tercius modus relationum eſt que fundat̄ ſuper qualitatē. ſicut relatio ſimilitudinis que fundat̄ ſuꝑ vnum in qualitate. ſicut relatio equalitatis fundat̄ ſuper vnū in quantitate. vt ſortes habens albedinē ē ſimilis platoni albo Quartus modus relationū eſt que fūdant̄ ſuꝑ ꝑtinentibus ad actionem ⁊ paſſionem. ⁊ hoc contingit duplicit̄. Vel ſm virtutem ⁊ potentiam actiuam ⁊ paſſiuam ſicut calefactiuū dicitur ⁊ refert̄ ad calefactibile ſm potentiam actiuam ⁊ paſſiuaꝫ Nam calefactiuū eſt quod poteſt calefacere. calefactibile quod poteſt calefieri. Alio modo ſm actionem ⁊ paſſionem in actu ſicut calefaciens in actu refert̄ ad calefactum in actu. Quintus modus eſt ſm q̄ḋ fundat̄ in rebus menſurantibꝫ et menſuratis. nō quidem iuxta men

ſuram quantitatis ſed entitatis ⁊ virtutis rei. ⁊ ſic referꝛ in ratione menſurati ſcientia ad ſcibile. ⁊ ſcibile ad ſciētiam in ratione menſure. quia veritas ⁊ entitas ſcientie menſuraꝛ ad ſcibile a quo dependet. Ex quo patet ꝙ hic nō accipiꝛ menſura ⁊ menſuratuꝫ ſm q̄titatem quia hoc ad primū modum ꝑtinet. ſed accipiꝛ ſm menſurationem eſſe virtutis ſm ꝙ ab eo quod res eſt vel nō eſt oratio diciꝛ vera vel falſa. Et ideo patet ꝙ differūt illi duo modi. Areſtoteles āt nō po[...] primū modū in. vi. metaph. directe ſm aliquos. Vel quia nō nouit. vel quia nō erat ſibi neceſſarium. Terciū etiā modum nō explicauit. quia qualitas nō ordinaꝛ ad aliud niſi ſm ꝙ qualitas accipiꝛ ratōne potētie actiue vel paſſiue prout eſt principiū actionis ⁊ paſſionis vel ratione q̄titatis. vel ratione alicuius ad q̄titatem ꝑtinentis ſicut diciꝛ aliquid albius alio. Et ſic dicitur ſimile quod habet vnam qualitatem. vnde nō explicite iſtum modū ſed implicite alios duos ponēdo poſuit. Explicite aūt poſuit. ij. iiij. ⁊. v. ⁊ iſti ſunt tres modi relationū apud loquentes ꝯmuniter vſitati. ⁊ a phō poſiti. Primus ꝑtinens ad quantitateꝫ. Secūdus ad actionem ⁊ paſſionem. Tercius ad menſuram ⁊ menſuratū. Quorū modorum ratō ſic accipitur. Relatio eīm eſt habitudo vnius rei ad alteram. ordinaꝛ aūt vna res ad aliam. vel ſm eē prout vna res quātū ad ſuū eſſe depēdet ab alia. ⁊ ſic ē modus tercius. Vel ſm virtutem actiuam ⁊ paſſiuam in agendo ⁊ paciendo ſcdm ꝙ vna res ab alia recipit vel confert aliquid alteri ⁊ ſic eſt ſecūdꝰ modus. Vel ſm ꝙ quantitas vnius rei menſuraꝛ ꝑ aliam. ⁊ ſic eſt primus modꝰ. Ad hos aūt tres modos phī poſſunt omnes relationes reduci. Sꝫ clarius habenꝛ per modum a me poſitum. Alia aūt genera accidentiū potius conſequunꝛ relationē q̄ poſſint relationem cauſare ſicut patet. quia quando cōſiſtit in aliquali relatione ad tempus. Ubi xͦo in relatione ad locum. Poſitio aūt ordinem partium importat. Habitus aūt relationem habētis ad habitum. Idcirco in iſtis nō fundaꝛ directe relatō. nec eam cauſant ſed potius eam conſequunꝛ

¶ Q[uo]ꝫ diuerſa conueniunt relationi ſm ꝙ comparatur ad ſuum fundamentum. ad ſuum genus. ad ſuum oppoſitum. et ad ſuum principium.

Ca. CLXXIX

Quantū ad quartū videlꝫ vn̄ habeat relatio ꝙ dicaꝛ quid vel aliquid et vnde habeat ꝙ ſit ad aliquid. ⁊ de alijs que ſibi cōueniunt vel ratione ſui oppoſiti vel ratione cauſe. Eſt intelligēdū primo ꝙ aliquid vel quid important abſolutā entitatem. ſed ad aliquid importat entitatem reſpectiuam. Quando ergo diciꝛ a doctoribꝰ ꝙ relatio ab vno habet ꝙ ſit quid vel ꝙ ſit aliquid. intelligunt de abſoluta entitate. ſed qn̄ dicunt ꝙ ab aliquo habet ꝙ ſit ad aliquid intelligunt de relatiua entitate. Quo viſo dicendum eſt ꝙ relatō poteſt conſiderari quadrupliciter. quia vel ꝑ comparationem ad ſuū fundamentum vel ad ſuū genus proprium vel ad ſuum oppoſitum. vel ad ſuam cauſam vel principiū. Si cōſideretur relatio per comparationem ad ſuum fundamētum. ſic relatio habet entitatem a fundamento. ⁊ ſic cadit ſub diuiſione entis in ſubſtantiam ⁊ accidens. quorum accidens cōcernit ſubſtantiam cui ineſt. Et ſic relatio reducitur ad genera ſuorum fundamentorum. et ſic dicitur quid vel aliquid

Si aūt comparatur ad ſuum genus
propꝛiū .ſic relatio nō eſt aliquid .ſed
ad aliquid.id eſt non dicit entitatem
abſolute.ſed entitatem relatiuā. Nā
illud quod cōuenit alicui ratione ſui
generis .cōuenit omni illius generis
ſicut ſenſus cōuenit alicui ratione ge
neris quod ē animal.⁊ ideo omni ani
mali .ſꝫ eſſe aliquid reale nō cōuenit
omni relationi cū ſit quedam relatio
ratōnis .ergo nō cōuenit relationi ra
tione ſui generis eſſe aliquid.ſed eſſe
ad aliquid cū hoc cōueniat omni rela
tioni. Si aūt conſideratur relatio in
comparatione ad ſuum oppoſitū. ſic
trahit ſpeciem ab illo ⁊ rationē.ſicut
vlna duoꝝ cubitoꝛū trahit rationem
dupli ab vlna cubitali.que ē dimidi/
um .nam ſi vlna non eſſet cubitalis.
nō eſſet dupla . Si aūt comparetꝛ ad
ſuā cauſam vel ꝑncipiū.ſic dicimꝰ du
plicem eſſe cauſam.ſcꝫ effectiuā.⁊ ſub
iectiuam . Cauſam effectiuā propꝛie
nō habet relatio.cū in ad aliquid non
ſit propꝛie motꝰ quāuis relatio ſit effe
ctus coꝛreſpondens agenti . Agens
em̄ cui effectus coꝛreſpondēt opoꝛtꝫ
eſſe in creaturis aliquid abſolutum.
Eſt em̄ ſuppoſitū relatiuū propꝛium
in diuinis In creaturis aūt relatiōes
nō conſtituunt ſuppoſitū ſed ſuppoſi/
ta conſiſtuūt.propter quod actio oīs
agentis naturalis terminatur ad ali
quid abſolutū pꝛimo ⁊ ꝑ ſe.licꝫ ex cō
ſequēti terminetꝛ ad relationem conſe
quentem .vt augmentatio terminatꝛ
ad quātitatem quā ſequitur relatio
equalitatis Alia eſt cauſa relationis
que dicitꝛ fundamētalis.ſiue ſubiecti
ua.de qua dictū eſt in pꝛima compa/
ratione . Et dicitꝛ fundamētū quia eo
poſito vel ſubtracto incipit vel deſi/
nit eſſe relatio Sicut ſoꝛte exiſtēte al
bo .albedo in platone eſſet fundamē
tū ſilitudinis.qꝛ ea poſita vel remo/
ta a platone incipiet eſſe in eo vel de

ſinere ſilitudo ad ſoꝛtē. Aduertendū
tn̄ eſt ꝙ hec duo differūt.fundamētū
et ſubiectum . nam relatio ſubiectū
refert.nō aūt pꝛoximum fundamētū
Fundamentū em̄ non eſt propꝛie qđ
refertur ſed ſubiectum Unde albedo
que eſt in ſoꝛte non refertur ad pla/
tonem.ſed ſortem.ratione albedinis
que eſt fundamentum ſimilitudinis
in ſoꝛte.

¶ Quot requirūtur ad relati one re[illegible] ⁊ que Ca. CLXXX

Quantū ad quintū.ſ.quot re
quirūtur ad hoc ꝙ relatō ſit
realis Dicendū ꝙ quattuoꝛ
ſm̄ veriorē opinionē Pꝛimū ē ꝙ illud
qđ refertꝛ relatione reali.ſit aliquid re/
ale.qꝛ nō entis non eſt relatio realis.
Realiter em̄ referri pꝛeſupponit tale
eſſe.⁊ ideo chymera nō poteſt referri
realiter qꝛ realiter nō eſt ens Secūdū
qđ requiritꝛ ad hoc vt relatio ſit rea/
lis ē.vt in eo quod refertꝛ ſit aliqđ po/
ſitiuū ꝑ qđ referatꝛ.in quo fundetꝛ rela
tio. Si em̄ nō ꝑ illud aliquid poſiti/
uum qđ eſſet reale in ſe.ſed ꝑ poſitiuū
realiter exiſtens in alio refertꝛ.nō eſſet
realis relatio.ſed eſſet relatio ratio/
nis tantū Et propter hoc ſcitū nō re
fertꝛ realiter ad ſcientiam.qꝛ ſcitū dicitꝛ
ſcitū non ꝑ aliquid exiſtens in ſcito ſꝫ
ꝑ aliud exiſtēs in ſciēte.⁊ ecōuerſo.pa
ter realiter refertꝛ qꝛ aliqđ eſt in patre
poſitiuū.vn̄ refertꝛ.⁊ nō refertꝛ ꝑ poſiti
uū exiſtens in altero . Et iſta duo ſu/
muntꝛ ex parte ſubiecti qđ refertꝛ Alia
āt duo q̄ ꝯſequuntꝛ ſumuntꝛ ex ꝑte ter
mini ⁊ obiecti Quoꝝ pꝛimū eſt ꝙ ter
minus ad quē eſt relatio ſit realis .ſi/
cut em̄ nōentis ad ens nō p̄t eſſe rela
tio realis.ita nec entis ad nōens non
p̄t eſſe relatio realis Scđm eſt ꝙ ter
minus q̄ refertꝛ ſic realiter diſtinctus
ab oppoſito termino ad quē refertꝛ.ſal
tem diſtinctū eſſe habeat in eſſe relati

De predicamẽto relationis

nõ ab illa relatione q̃ eſt ad ipm. ⁊ ppter hoc relatio eiuſdẽ ad ſeipm nõ realis. qꝛ licet in rei veritate aliqd ſit idẽ ſibiipſi. tñ termini iſtius idẽtitatis non ſunt diſtincti realiter. qꝛ nihil habet identitatem ad ſeipſum vt ad rem a ſe diſtinctam. Habet ergo eſſe relatio realis ex pte vniꝰ termini. qñ habet has quattuoꝛ p̄dictas ꝯditiones. dato ꝙ oppoſita relatio ſibi ex oppoſito termino correſpõdẽs nõ ſit realis ſʒ rationis Et iſto modo relatio creature ad creatoꝛẽ eſt realis q̄uis creatoꝛis ad creaturã ſit rationis Et ſimiliter relatio ſcientie ad ſcibile ẽ realis. licet ſcibilis ad ſcientiam ſit rationis.

¶ Quot ⁊ que requirũtur vt relatio ſit realis ex pte vtriuſqʒ termini Ca. CLXXXI

Quantũ ad ſextũ ſcʒ quot requirunt̃ ad relationẽ realem que ſic eſt realis ꝙ etiã in oppoſito termino habet oppoſitam ſibi relationẽ correſpondẽtẽ. ⁊ ſic ſm mutuã correſpondentiam ex vtroqʒ termino ſunt reales Dicendũ eſt ꝙ predicte quattuoꝛ ꝯditões immediate poſite ⁊ cũ hoc vna alia que eſt quinta ⁊ hec reſpicit vtranqʒ relationem et vtrũqʒ terminũ. ſcʒ ꝙ vtraqʒ relatio ſit eiuſdem ordinis Et vocãt doctores hanc conditionẽ ponentes eẽ eiuſdem oꝛdinis. qꝛ ſi relatio vnius extremi ſit infinita ⁊ extra omne genus. ꝙ relatio oppoſiti extremi ſilr ſit eiuſdẽ oꝛdinis ⁊ ꝯditionis ꝙ ſilr ſit infinita ⁊ illimitata ⁊ extra omne genus Et iſta ẽ in relatõibꝫ diuinis Nã ſicut relatio qua pater refert̃ ad filiũ ẽ extra om̃e genus ita relatio q̃ refert̃ filius ad patrẽ. Vñ mutuo ſibi correſpõdẽt in hoc ꝙ ẽ eſſe extra oẽ genꝰ ⁊ eſſe infinitũ ⁊ illimitatũ Vel etiã dicunt̃ eiuſdẽ oꝛdinis ſi vna ẽ finita ⁊ infra genus. ꝙ relatio oppoſiti extremi ſilr ſit eiuſdẽ ꝯditionis Et illo modo ſunt eiuſdẽ generis ⁊ oꝛdinis in humanis relatio patris ad filiũ ⁊ relatõ filij ad patrẽ ecõuerſo. Et qꝛ relatio dei ad creaturã nõ eſt eiuſdẽ oꝛdinis cũ relatione creature ad deũ Et ideo nõ poteſt eſſe realis relatio ſm mutuam correſpondentiam ex parte vtriuſqʒ extremi.

¶ Qꝫ nõ ẽ vna relatio duoꝝ extremoꝝ imo due ſt̃ aliqñ ſolo numero. aliqñ ſpẽ. aliqñ gñe differentes Ca. CLXXXII

Quantũ ad ſeptimũ põt concludi ex dictis ꝙ falſa eſt imaginatio quoꝛũdã q̇ imaginãtur ꝙ inter duo extrema relatiua ſit vnica relatio qua vnũ ad aliud referat̃. ſicut in locali diſtantia eſt eadem diſtaũntia nero inter duo extrema ſicut vnꝰ motꝰ duoꝝ extremoꝝ. qđ ẽ falſũ immo ſunt due relatiões nũero differẽtes aliqñ. aliqñ ſpẽ. aliqñ gñe. Numero ſolũ. vt cũ vnuʒ equale refertur ad alteꝝ. duo em̃ equalia referũt̃ ad inuicẽ relatiõibꝫ ſolo numero differẽtibꝫ Specie aũt vt relatiua ſupꝛapoſitionis ⁊ ſuppõnis referunt̃ ad inuicẽ relatiõibꝫ ſpẽ differẽtibꝫ. ſicut relatio dñi differt ſpẽ a relatiõe ſerui Genere aũt cũ relatiua ſunt talis ꝯditõis q̊ꝝ vnũ refert̃ relatione reali ⁊ aliud relatione rõnis. tunc em̃ referunt̃ relationibus genere differentibꝫ vt ſcientia et ſcibile

¶ Qꝫ relatõ pt eſſe inter duo extrema nõ realis. CLXXXIII

Quantũ ad octauũ pt ꝯcludi ꝙ nõ ẽ neceſſe ꝙ ſi vna relatõ vnius extremi ẽ realis ꝙ relatio alteriꝰ extremi ſit realis. Et iõ nõ eſt idẽ dicere ꝙ relatio ſit realis et ꝙ habeat duo extrema realia. qꝛ põt habere duo extrema realia. ⁊ tñ eſſe